

Respect pentru oameni și cărți

Coperta: Silvia Colfescu și Bogdan Mitea

Ilustrația: Restaurantul *Flora*, la șosea, fotografie de epocă

Macheta: Bogdan Mitea

Colecția *Planeta București* este coordonată de Adrian Majuru

Copyright © Lelia Zamani, 2007

LELIA ZAMANI

COMERȚ ȘI LOISIR ÎN VECHIUL BUCUREȘTI

Ediție prefațată și îngrijită de Adrian Majuru

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

ZAMANI, LELIA

**Comerț și loisir în vechiul București / Leila Zamani ;
ed., pref. și îngrijire de Adrian Majuru. -**

București : Vremea, 2007

Bibliogr.

ISBN 978-973-645-271-0

I. Majuru, Adrian (ed. ; pref.)

339(498 Buc.)

**EDITURA VREMEA
BUCUREȘTI
2007**

ȘTEFĂNESCU, LIVIU, *Legături economice ale orașului București cu sud-estul european în a doua jumătate a sec. al XVIII-lea*, în „Materiale de istorie și muzeografie”, vol. IV, București, 1966.

ȘTEFĂNESCU, ARISTIDE, *Hanul Solacolu*, mss.

VĂRZARU, SIMONA, *Prin Țările Române. Călători străini din secolul al XIX-lea*, Editura Sport - Turism, București.

XENOPOL, A.D., *Studii economice*, Tipografia Steaua României, 1879.

CUPRINS

DE LA TÂRG LA PIAȚĂ ECONOMICĂ.....	5
ARGUMENT.....	15
PARTEA I – HANURILE.....	33
NECESITATEA APARIȚIEI HANURILOR.....	33
DEFINIȚIA HANULUI.....	34
HANURILE – IMPLICAȚII ECONOMICE.....	36
CLASIFICAREA HANURILOR ÎN FUNCȚIE DE LOCUL CONSTRUIRII.....	40
a. Hanurile din centrul orașului.....	43
b. Hanurile de la periferie.....	44
CLASIFICAREA HANURILOR ÎN FUNCȚIE DE MODUL DE CONSTRUIRE.....	47
a. Hanurile în formă de patrulater.....	47
b. Hanurile de tip „pasaj”.....	60
c. Hanuri în forma literei „E”.....	67
HANURI DEOSEBITE DE LA PERIFERIE:	
HANUL GALBEN.....	72
HANURILE – LOCURI DE CONTACT INTERETNIC.....	76
DECLINUL HANURILOR.....	83
PARTEA A II-A – HOTELURI.....	93
HOTELURI ȘI HOTELIERI.....	93
HOTELURILE DIN CENTRU.....	98
HOTELURILE DE LA PERIFERIA ORAȘULUI.....	121
PARTEA A III-A.....	125
LOCURI DE LOISIR DIN VECIUL BUCUREȘTI.....	125
RESTAURANTE ȘI GRĂDINI.....	125
BIRTURI.....	127
BERĂRII.....	134
CAFENELE.....	145
BIBLIOGRAFIE.....	173
LUCRĂRI GENERALE ȘI SPECIALE.....	179

DE LA TÂRG LA PIATĂ ECONOMICĂ

Târgul Bucureștilor, inițial vatra unui sat, începe să se dezvolte treptat în jurul drumului care venea dinspre Târgoviște și se ducea către Dunăre, pe malul stâng al Dâmboviței, încă din secolul al XIII-lea. Astfel, se putea observa „până târziu în secolul al XVIII-lea, cum malul drept are așezări rare sau izolate, la depărtări mari unele de altele, pe când malul stâng își strânge casele în jurul râscrucei și în ochiurile rețelei neregulate dar continue care legă drumurile radiare”.

În consecință, „nu poate rămâne îndoială că locul de plecare al așezării civile București trebuie pus între biserică Sf. Gheorghe Vechi și biserică Curtea Veche”.¹

Radu Olteanu are opinii similare cu cele ale geografului Vintilă Mihăilescu, publicate în 1925. Așezarea unui sat al Bucureștilor, pentru secolele X-XV, a avut o întindere aproximativă cuprinsă între actualele repere: Piața de Flori-Calea Moșilor-Strada Șepcari și Blănar-i-fostul Palat al Poștelor. Satul era situat „pe un loc relativ ridicat”, fiind mărginit „la miazăzi de cursul Dâmboviței, spre apus, pe actuala stradă Ilfov, venea spre aceeași apă un alt braț al râului; la răsărit, nu departe, curgea dinspre nord și se varsă în Dâmbovița affluentul său, Bucureștioara; în partea de nord această așezare se mărginea cu o latură măștinioasă a lacului Dura Neguțătorul (Cișmigiu), cu „băltacul”

¹ Vintilă Mihăilescu, *Vlăsia și Mostiștea. Evoluția geografică a două regiuni din Câmpia Română*, Buletinul Societății Regale Române de Geografie, tom XLIII, 1924, București, 1925, p. 149. Potrivit autorului, „pentru ca să aibă cetatea numele de București și nu numai de Dâmbovița (cum s-a numit la început, n.m.) cum este menționată cîteodată, lângă, trebuie să fi fost neapărat un sat: București”.

de la nordul Hanului cu Tei, până spre ulița Colței de mai târziu, precum și cu o parte a băltii pe care o forma Bucureștioara, în zona viitorului Târg al Cucului".²

Satul Bucureștilor a devenit o aşezare stabilă în secolul al XV-lea datorită a doi factori importanți: *Târgul Cucului* din vecinătatea sa și, ulterior, ridicarea *cetății Dâmboviței* cândva între 1350-1400. Dezvoltarea satului din centrul Bucureștilor între 1300-1400 la nivelul unui târg regional a fost favorizat de mai multe aspecte. Cronologic, primul aspect a fost alegerea acestei mici aşezări aflate într-o poziție mai centrală „față de complexul de sate din regiune” pentru organizarea unui târg sezonier. Autoritatea domnească a ales satul din centrul Bucureștilor deoarece „se

² Radu Olteanu, *Bucureștii în date și întâmplări*, Paideia, București, 2002, p. 11.

„(...) nucleul de formare a orașului: secolele XV-XVI era între: biserică Răzvan de la nord-est, biserică Colțea la nord (ca limită maximă spre nord), Poșta Centrală și biserică Sf. Dumitru la vest, Dâmbovița la sud, strada Patria și Sf. Ioan cel Nou la sud-est, biserică Sf. Gheorghe Vechi la est. Aceasta a fost o arie nepopulată, dar a devenit aşezare stabilă, permanentă, către mijlocul secolului al XV-lea”. (Ştefan Olteanu, *Geneza orașului București în lumina cercetărilor recente*, vol.II, M.I.M., 1965, p. 26)

Potrivit lui Panait I. Panait, „satul și apoi târgul Bucureștilor nu putea avea decât planul impus, pe de o parte, de albia Dâmboviței, iar pe de alta de Bucureștioara. (...) În secolele XV-XVI există tendință de extindere a aşezării spre nord, timp în care biserică Răzvan și terenul [Colței] marcam limite. Cetățuia Bucureștilor nu a înlăturat și se pare că nici nu a polarizat în imediata ei apropiere locuințe de târgoviști. Deplasarea vrei Bucureștilor se va petrece în secolul al XV-lea, fiind determinată de modificările intervenite prin prezența curții voievodale aici”. (Panait I. Panait, *Evoluția perimetrului Curții Vechi*, M.I.M., 1967, pp. 82-83).

afla pe traseul sau la încrucișarea unor drumuri comerciale”. Această realitate a atrăs atenția „negustorilor străini care tranzitau mărfuri, dar și a domniei care își fixează reședința aici ulterior”.³

Care erau aceste drumuri care se încrucișau în apropierea satului care va forma mai târziu târgul Bucureștilor? Astfel, cele mai vechi drumuri care treceau prin București sunt: *Drumul Târgoviștei* (secolul al XVI-lea) devenit Boulevard Colței azi Ferdinand, *Drumul Dâmboviței*, spre Dunăre, devenit Calea Văcăreștilor; *Drumul Craiovei* sau al Mehedinților (secolul al XVI-lea) care făcea legătura cu Oltenia, astăzi Calea Rahovei; *Drumul Piteștilor* devenit apoi *Podul de Pământ*, azi Calea Plevnei, *Drumul Mogoșoaiei* devenit al Ploieștilor și legă Bucureștiul cu Valea Prahovei (ambele pentru secolul al XVII-lea), astăzi Calea Victoriei, *Drumul ce ducea la Sârbi* (secolul al XVI-lea) și avea legătura cu Dunărea, la Giurgiu, azi Șoseaua Giurgiului, și *Drumul Vergului*, mergând spre Silistra (secolul al XVII-lea), devenit apoi Șoseaua Vergului. Toate „aceste drumuri s-au

³ Ştefan Olteanu, *Geneza orașului București în lumina cercetărilor recente*, M.I.M., vol. II, București, 1965, p. 20.

„[...] Primul aspect constă în organizarea temporară a schimbului de produse în cadrul unei aşezări sătești aservite sau nu unui stăpân feudal, care prezenta cele mai bune condiții, mai cu seamă geografice, pentru toți participanții la schimb. În acest caz, era preferată aşezarea cu o poziție cât mai centrală față de complexul de sate din regiune, fiind pe traseul sau la încrucișarea unor drumuri comerciale. Se urmărea creșterea numărului meșteșugarilor în vederea zilei de târg, de regulă ținută săptămânal. Pentru păstrarea produselor destinate schimbului se construiesc încăperi potrivite: dugheni, pivnițe, prăvălii, hambare etc. Așezarea atrage atenția negustorilor străini ce tranzitează mărfuri, dar de multe ori și a domniei care își fixează reședința aici, fapt care contribuie la dezvoltarea aşezării”.

încrucișat pe apa Dâmboviței și au creat răspântia folosită pentru întemeierea Târgului Bucureștilor".⁴

Un factor important în legarea târgului medieval al Bucureștilor a fost și „nevoia legăturii cu Turcii și cu peninsula Balcanică”, care „a impus stabilirea unui popas în regiunea de mijloc a șesului Munteniei”. Acest fenomen a apărut încă din veacul al XIV-lea. În centrul acestei regiuni, „satul București – un sat ca oricare – s-a prefăcut în Târg. Schimbarea s-a făcut în secolele XV-XVI și de atunci Bucureștii au rămas singurul târg din Câmpia Munteniei, fără să fie în legătură cu câmpia ca factor economic hotărâtor”.⁵

Târgul Bucureștilor. Târgul Cucului și Târgul Moșilor. Începând cu secolul al XV-lea s-a derulat al doilea aspect al genezei orașului București, și anume „organizarea unui târg periodic nu în cadrul satului, ci la o oarecare distanță de el, pe un loc care îndeplinea condițiile necesare realizării schimbului de produse între locuitorii satelor din regiune”.⁶

Problema care se pune în acest moment este cum și unde a apărut *Târgul Bucureștilor*? Ca orice târg periodic, el a purtat numele unei sărbători importante care, în memoria Bucureștilor, s-a păstrat cu numele de *Târgul Moșilor*. Așadar, aceasta a fost etapa inițială, pe care o ar-

⁴ Vintilă Mihăilescu, *Bucureștii din punct de vedere antropogeografic și etnografic*, Buletinul Societății Regale de Geografie, 1915, București, pp. 161-162.

⁵ *Ibidem*, pp. 160-161.

⁶ Ștefan Olteanu, *op.cit.*, p. 21.

„[...] Cu vremea luau naștere aici aşezări permanente care de multe ori luau denumirea satului celui mai apropiat sau al stăpânului pe moșia căruia și cu căruia încunviințare se organizau astfel de târguri”.

gumentez, pentru început, cu trimiteri etnografice și mitologice. Potrivit lui Ivan Evseev, *Moșii* este „denumirea generică pentru strămoșii mitici, pe linie bărbătească, dar și numele unei sărbători populare, numită în sudul țării Târgul Moșilor. (...) majoritatea sărbătorilor dedicate Moșilor sunt în preajma zilelor de cumpănă ale anotimpurilor marcate de solstiții și echinocții. Si aceasta nu e întâmplător, deoarece strămoșii mitici patronează ciclurile naturii și controlează activitățile sezoniere. În perioadele de schimbare a anotimpurilor, când erau plasate și marile sărbători creștine, granițele dintre lumea de aici și lumea de dincolo devin laxe și penetrabile. De aceea, orice sărbătoare consacrată Moșilor e însoțită, în mod obligatoriu, de ofrande (pomeni) rituale care au menirea de a îmbuna pe acești zei tutelari ai casei, neamului și gospodăriei”.⁷

În vremea Moșilor de vară „se dădeau de pomană vase din lemn sau din lut, cumpărate în sudul țării de la Târgurile Moșilor, pline cu vin, apă, lapte, cu mâncare gătită, pâine, flori și lumânări aprinse.”⁸

Până la apariția Târgului Bucureștilor, în vecinătatea lui au existat alte târguri cum au fost cele de la Târgșor sau Gherghița. Un târg mai nou a fost cel de lângă Ploiești „înființat de Mihai Viteazul pentru nevoile oștilor sale. Voievodul a înlesnit negustorilor să tie un târg pe moșia domnească de lângă Ploiești, o dată pe săptămână, miercurea”.⁹

Târgul Bucureștilor s-a ținut probabil pentru început săptămânal iar pe măsură ce s-a dezvoltat orașul, a deve-

⁷ Ivan Evseev, *Dicționar de magie, demonologie și mitologie românească*, Editura Amarcord, Timișoara, 1998, pp. 286-287.

⁸ Ion Ghinoiu, *Obiceiuri populare de peste an*. Dicționar, Editura Fundației Culturale Române, București, 1997, p. 131.

⁹ Aurelian Florescu, *Orașul Ploiești din punct de vedere geografic*, Anuarul de Geografie și Antropogeografic, 1914/1915, Tipografia Lupta, București, 1915, p. 304.

nit sezonier. Cum arată numele, Târgul se ținea de Moși, însă, în calendarul mitologic românesc, sunt variate sărbători sezoniere legate de memoria strămoșilor. Pentru a alege varianta corectă, amintim cazul *Târgului din Gura Urlaților* care „era toamna, pe vremea culesului în patru săptămâni, iar în fiecare zi de marți, veniturile erau concesionate mănăstirii Sinaia”. De remarcat că acest târg de toamnă s-a numit „Târgul Cucului”, deoarece se ținea „Marțea, care s-a poreclit Târgul Cucului”.¹⁰

Târgul de Moși din București s-a mai numit în folclor și „Târgul Cucului” și putem considera că era legat de Moșii de Primăvară, când se celebra și ziua Cucului (primul cântat al cucului, de Blagoveștenie, 25 martie).

Acetă târg devenise destul de renomat după 1350. Era organizat periodic „în afara propriu-zisă a satului, pe un loc central care îndeplinea condițiile geografice prielnice pentru schimb”. Apoi, „deschiderea drumului comercial direct între Brașov și Giurgiu prin Valea Prahovei a grăbit transformarea acestui târg periodic într-o așezare permanentă”.¹¹

Acetă proces a debutat curând după 1400; târgul s-a numit București și „este posibil ca numele să fi fost împrumutat de la cea mai apropiată așezare sătească”.¹²

După 1400 putem discuta despre dezvoltarea satului de lângă Cetatea Dâmboviței, sat care servește de popas negustorilor de peste munți și celor de peste Dunăre. Cu 1450 aflăm deja o așezare stabilă secundată de un târg periodic, al Moșilor, separat de târgul permanent, exclusiv negustoresc, pe care-l reprezintă Tânără așezare. Ast-

¹⁰ Hrisovul lui N. Mavrocordat din 21 aprilie 1716 și Ioan Mavrocordat 1717 martie 14, *Condica Brâncovenească*, filele 760-763 apud *Ibidem*, p. 307.

¹¹ Ștefan Olteanu, *op.cit.*, p. 30.

¹² *Ibidem*, p.29.

fel, la 1550, Târgul Bucureștilor „era cel mai sudic târg al țării și începe să fie căutat de negustorii orientali”. Pentru 1400-1550, boierii stăpâneau „mahalalele centrale și moșiiile din împrejurimi”.¹³

Târgul periodic, al Cucului sau al Moșilor, se va localiza în cursul secolelor al XIII-lea și al XIV-lea în zona Lacului Șuțului, în afara târgului propriu-zis, undeva către spatele Spitalului Colțea de astăzi. Era o zonă împădurită în parte, iar în preajmă se afla și vatra unei mici așezări de olari (după descoperirile din curtea spitalului), urmată de o altă așezare de fierari în zona bisericii Sf. Gheorghe Nou. Factorul care a determinat permanențizarea acestui târg, o dată sau de două ori pe an, a fost decizia puterii domnești de a așeza o garnizoană lângă Dâmbovița, între aceste sate și în apropierea târgului. Fortificațiile, destul de primare la început, au apărut cândva în secolul al XIV-lea pe platoul unde va apărea Curtea Domnească. Cândva, între secolele XIV-XV, Cetatea Dâmboviței se va transforma într-o reședință domnească sezonieră – probabil legată de târgul care atrăgea negustori din Balcani și din Ardeal. Astfel, cu timpul, în cadrul târgului, domnia amenajează și un punct vamal pentru im-

¹³ Vintilă Mihăilescu, *Vlăsia și Mostiștea...*, *op.cit.*, p. 144.

„[...] Moșiiile din jurul Bucureștilor până în Mostiștea, Argeș, Dunăre și Prahova erau ale boierilor curteni: Crețulești, Cantacuzini, Brâncoveni, Văcărești, Dudești, Herăști, Ghiculești etc., ale domnitorului și mănăstirilor închinate. Brâncovenii și mănăstirile stăpâneau cea mai mare parte a Mostiștei. Boerii Herăști, Văcărești, Dudești, Glogoveni etc aveau moșii pe Dâmbovița și în câmpul Câlnăului. (...) Între 1790-1830, boierii, mănăstirile și domnitorul erau mari proprietari în jurul capitalei și au atras, prin scutiri și privilegii, pe fugarii care căutau loc de așezare și târlașii, care erau siliți, din cauza îngustării păsunii, a se lega de pământ și a se fixa în sate”. (*Ibidem*, p. 106 și 132).

NECESITATEA APARIȚIEI HANURILOR

Datorită poziției geografice și a contextului economic internațional, Bucureștii epocii medievale au desfășurat un intens comerț de tranzit, orașul devenind treptat o puternică piață sud-est europeană de desfacere și achiziție a mărfurilor, care a început să atragă numeroși negustori și meseriași, veniți nu numai din țară, dar mai ales de pe alte meleaguri, unii aflați doar în trecere, alții stabilindu-se aici.

Cele mai căutate mărfuri aduse de negustori erau cele de la Brașov și Sibiu, următe, îndeaproape, de cele din Viena și Leipzig. Bucureștii profitau din plin și de belșugul de stofe și mătăsuri venite din Lyon, Louvain și Ypres, de postavurile fine englezesti, de lâna adusă din toate provinciile sud-dunărene, de bijuteriile, mătăsurile și armele din Damasc, Bagdad și Constantinopole, de blănurile de Rumelia, de oglinzile, parfumurile și sticlăria din Veneția, precum și de o mulțime de produse de băcănie ajunse aici din cele mai variate țări. De la București la Viena, carele încărcate cu astfel de mărfuri făceau 20-30 de zile, și tot cam atâtă de la București la Constantinopol.

Călătoriile în scopuri comerciale erau, în general, lungi, obositore și nu lipsite de pericole, fapt care impunea multă prudență și staționări dese. În aceste condiții, o necesitate pregnantă a reprezentat-o existența unor locuri sigure pentru adăpostirea oamenilor, animalelor și a mărfurilor, mai ales pe timpul nopții, și nu doar de-a lungul drumurilor, dar și în București, acolo unde mărfurile își puteau găsi lesne cumpărători. Astfel de locuri speciale au apărut la noi în a doua jumătate a secolului al XVII-lea și au purtat numele de *hanuri*, având un important rol în înfiorarea orașului și sporirea faimei lui.

Dar hanurile nu erau destinate numai comercianților străini și autohtoni, care își adăposteau ori își desfăceau mărfurile în București, ci și călătorilor din țară sau de oriunde, veniți cu treburii, ori pur și simplu să ne vadă locurile, oameni care nu puteau cere mereu ospitalitate locuitorilor din oraș.

DEFINIȚIA HANULUI

Etimologia cuvântului *han*, azi un termen arhaic, poate suscita un anume interes, dat fiind faptul că există mai multe teorii referitoare la originea lui. Interesantă este opinia autorului *Dicționarului etimologic-semantic al Limbii Române*⁸, din 1924, conform căruia cuvântul *han* ar veni din latinescul *ganeum*, cu semnificația de „cârciumă unde poposesc călătorii, hotel pentru țărani”. Stăpânii unui astfel de local sunt întâlniți cu numele de *hangiu și hangioaică*. Răsfoind însă un dicționar de termeni latini, *ganea*, -ae apare ca „tavernă, cabaret, loc de dezmaț”, impropriu destinației clădirilor la care se face referire.

În *Micul dicționar enciclopedic* din 1972, ca și în *Dicționarul explicativ al limbii române*, din 1975, termenul de *han* este desemnat ca provenind din limba turcă, iar definiția este mai cuprinzătoare. Astfel, hanul reprezintă un „local de ospătărie la marginea drumurilor de țară sau în orașe, unde se puteau adăposti peste noapte drumeții (cu caii și căruțele lor)”, iar persoanele care-l aveau în grija erau *hangiul și hangița*⁹. Aceeași părere o împărtășește și George

⁸ Alexandru Răsmeriță, *Dicționarul etimologic-semantic al Limbii Române*, Institutul de editură "Ramuri", S.A., Craiova, 1924.

⁹ *Mic dicționar enciclopedic*, Editura Enciclopedică Română, București, 1972, p. 149 și *Dicționarul explicativ al limbii române*, Editura R.S.R., București, 1975, p. 391.

Potra, care consideră și el acest cuvânt de proveniență turcească: *han-handjy*, fiind intrat „în limbă în secolul al XVII-lea, odată cu noțiunea însăși, foarte populară peste Dunăre”¹⁰.

Nu pe aceeași poziție se află lingvistul Alexandru Graur, el situând etimologia acestui cuvânt în Persia – știut fiind faptul că turci au preluat o serie de cuvinte persane și arabe în limba lor – unde *hân* înseamnă „casă”, care a dat în turcește *han*, adică „hotel”¹¹. La aceeași concluzie a ajuns și profesorul C.C. Giurescu, și anume că termenul de *han* „este de origine persană, adus la noi prin turci”, el însemnând „casă de găzduit și ospătat”¹².

Ionnescu Gion are însă o altă teorie referitoare la originea hanurilor. Pornind de la călătorii străini care au trecut prin București, în special de la Del Chiaro, care asemănă hanurile bucureștene cu unele mănăstiri din Italia, acesta crede că domnitorul Șerban Cantacuzino, atunci când a construit primul său han, s-a gândit la acele clădiri speciale, „i fondachi” din Veneția¹³. Aceste *fondachi* reprezentau în evul mediu „edificii unde erau adăpostite mărfurile”, fiind și „locuri de cazare pentru negustorii din țări străine”¹⁴. *Il fondaco de Turchi, il fondaco de' Tedeschi, il fondaco de' Armeni* erau clădiri mari, bine apărate, cu porți înalte, închise din toate părțile, unde negustorii turci, nemți, ar-

¹⁰ George Potra, *Istoricul hanurilor bucureștene*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1985, p. 27.

¹¹ Alexandru Graur, *Dicționar de cuvinte călătoare*, Editura Albatros, București, 1978, p. 70.

¹² C.C. Giurescu, *Istoria Bucureștilor*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, p. 259.

¹³ Ionescu Gion, *Istoria Bucureștilor*, Stabilimentul Grafic I.V. Socec, București, 1899, p. 480 481.

¹⁴ Nicola Zingarelli, Lo Zingarelli, *Vocabolario della lingua italiana*, Zanicheli, 2003, p. 722.

meni, de la sfârșitul secolului al XV-lea, își aduceau mărfurile „spre sigura păstrare”, până la desfacerea lor pe piața Veneției sau pe piețele altor orașe din Italia¹⁵.

Important de menționat este și faptul că orientalii (atât turci cât și persanii) numesc hanul *caravanserai* (din persană *karawanserai*), denumind astfel o vastă curte înconjurată de clădiri, unde poposesc caravanele, loc frequentat de străini de diverse proveniențe¹⁶. Astăzi, în Iran, când se vorbește despre casă, în sensul de casă de locuit, termenul folosit este *hané*, iar dacă întrebî pe oricine care era denumirea hanurile lor în vechime, și se răspunde că ele purtau numele de *caravansará* (la noi *caravanserai*). Termenul a fost preluat de francezi tot din Orient.

Existența acestor clădiri la noi este fără tăgadă de influență orientală, unde trebuie căutată și etimologia cuvântului *han*, mai pertinente dovedindu-se aprecierile cu privire la originea persană a acestuia, venit prin filieră turcească.

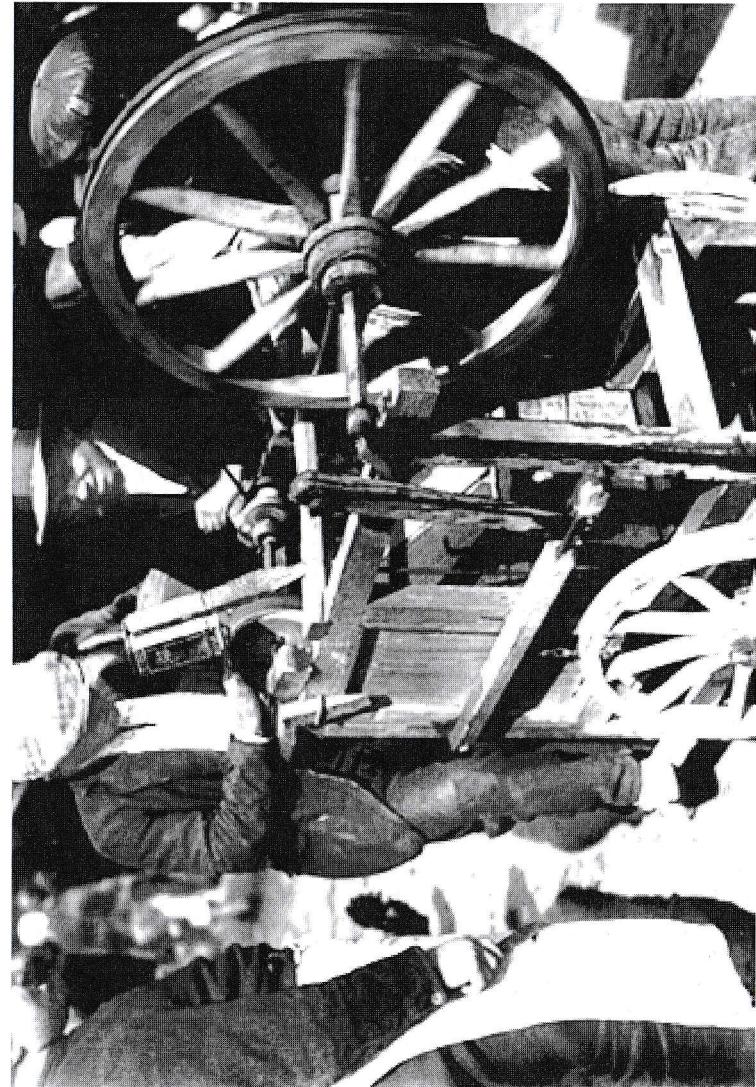
HANURILE – IMPLICAȚII ECONOMICE

După cum s-a mai spus, hanurile au apărut la noi în strânsă legătură cu dezvoltarea economică, reprezentând o cerință imperativă a comerțului bucureștean.

Aceste hanuri erau adeverate fortărețe unde mărfurile erau în siguranță, fiind bine păzite. „Construcții solide de cărămidă cu mortar cald, impunătoare și masive, cu ziduri groase ce se reazemă pe contraforturi puternice, cu porți grele de stejar ferecate în fier, hanurile ridicate în preajma anului 1700 păreau mai degrabă cetăți militare,

¹⁵ Ionnescu Gion, *Istoria Bucurescilor*, Stabilimentul Grafic I.V. Socec, București, 1899, p. 439.

¹⁶ Petit Robert 1, *Dictionnaire*, Paris, 1991.

Tocilarul târgului

destinate să sfideze tunurile și bombardele decât să conțină prăvălii și depozite de textile și băcănie”¹⁷. Hanurile, pe lângă adăpost al oamenilor și al mărfurilor, au reprezentat și un loc ideal pentru afaceri, acolo mijlocindu-se întâlnirile între tot felul de neguțători turci, greci, raguzani, nemți, ruși, chiar și francezi și englezi, care au avut în aceste clădiri, prăvălii, depozite și birouri (contoarele, cum li se spunea atunci), nelipsind nici meseriașii¹⁸.

Nu se cunoaște numărul total al hanurilor ridicate de-a lungul timpului în București, dar numai după cele ce se știu din diverse surse se poate trage concluzia că au fost destul de multe. Pentru sfârșitul secolului al XVIII-lea, se avansează cifra de 43 de hanuri: 8 hanuri cu biserici, 7 hanuri mari fără biserici și 28 de hanuri mici¹⁹.

Cel dintâi han bucureștean atestat documentar a fost construit înaintea anului 1669 de un român, Manole Zaraful, și de soția lui Marica; cel de-al doilea han a aparținut unui grec, Panaiotache Nicussios Mamona, fost dragoman al Porții Otomane, care a început construcția hanului său în anul 1671, dar s-a stins din viață doi ani mai târziu, fără a-l termina²⁰.

Devenind un mare centru al negoțului răsăritean, Bucureștii n-au putut să-și strânsa legătură cu economia mănăstirească²¹. Egumenii marilor mănăstiri, care erau mai mult greci, și-au dat repede seama ce afaceri profitabile reprezintă hanurile. Luând exemplul celor trei mari hanuri domnești: *Hanul Șerban-Vodă*, *Hanul Sfântul Gheorghe* și *Hanul Constantin-Vodă*, au construit și ei o serie de

¹⁷ George Potra, *op. cit.*, p. 24.

¹⁸ *Idem*, p. 26.

¹⁹ G.I. Ionnescu Gion, *op. cit.*, p. 453.

²⁰ George Potra, *op. cit.*, p. 28-29.

²¹ N. Iorga, *Istoria Bucureștilor*, București, 1939, p. 77.

clădiri cu aceeași destinație în jurul mănăstirilor, reprezentând investiții care n-au întârziat să le aducă consistente beneficii. Se poate spune că, în mare parte, mult timp, acești egumeni greci au fost cei care au dominat afacerile cu hanuri, știut fiind că și hanurile ridicate de domnitori au sfârșit prin a fi încinate mănăstirilor (Hanul Șerban-Vodă încinat mănăstirii Cotrocenilor; Hanul Constantin-Vodă, mănăstirii Sfântul Gheorghe-Nou), iar hanurile particularilor au fost mai mici și mai puțin rentabile (excepție făcând Hanul Manuc, despre care se spunea că, față de celelalte hanuri din jur, aducea un câștig de un galben pe ceas).

Spre deosebire de egumenii greci, marii negustori nu au fost atrași, în general, de afacerile cu hanuri (excluzându-l pe Manuc, care a fost un caz special), ei nerenușând la comerțul pe care-l desfășurau²². Nu același lucru se poate spune despre micii neguțători, care au împânzit Bucureștiu cu un mare număr de hanuri, e adevărat, de mici dimensiuni și cu un profit pe măsură!

La sfârșitul secolului al XVIII-lea, dar și în secolul următor, multe dintre hanurile bucureștene, în special cele boierești și neguțători, au început să fie arendate; arenășii se substituau proprietarilor, stabileau înțelegeri cu toți chiriașii, și tot ei erau răspunzători în fața domniei pentru siguranță și liniștea hanului.

CLASIFICAREA HANURILOR ÎN FUNCȚIE DE LOCUL CONSTRUIRII

Clasificarea hanurilor nu este un lucru ușor de realizat, deoarece există mai multe criterii după care se poate face: în funcție de așezare, formă, mărime, construcție, pro-

²² George Potra, *op. cit.*, p. 143.

Negustori din Oltenia răspândiți pe toată strada